



його було вище за друге. Голова ж, глибоко всаджена між плечі, була трохи закинута назад, чим надавала тій людині гордовитого й неприємного вигляду. Злегка коливаючись при ході, горбань підступив до вікна, де було ще світло, й почав розсвічувати олійну лампу. Дуже гарної форми й надзвичайно білі його руки, здавалось, одсвічують в присмерку.

Альхемік дивився на Карла Мілера й мимоволі йому насувалась думка:

— От, горбаневі Карлові було б доречі бути шашком „Лекерле“, а не ставному, міцному тілом і духом „Лекерле“ — Фридрихові!

Але він, щоб не було мовчанки, промовив у голос:

— Так, так... Отже виходить, що вже закінчена ваша кар'єра...

— Блазня, хочете сказати, пане фізикусе? — всміхнувся Лекерле. І його обличчя враз набрало гостро-неприємного, гадючого виразу.

Альхемік зробив протестуючий рух, але не знайшов відповіді.

— Смерть старого Анклітцена, справді, поставила крапку на моєму минулому житті, чи — певніш — на минулому способі мого життя. Але ставши „фрейгером“ з ласкавості молодого Анклітцена, я не мушу вже думати про себе, а часто замислююсь над тим, чи не вскочив цей хлоплича на помилковий шлях?

— Я полюбив Константина, — простодушно відповів альхемік, — і так дуже часто думаю про нього. Можливо, що правда ваша. Тепер міг би жити собі вільно та працювати незалежно в маєтностях власних. Ой-ой! Яку б міг спорудити собі лабораторію! Які б міг поставити досвіди!... Воно, звісно, і в кляшторі він має так, що мало чого бажати вченому треба, бо ж за свої гроші все, що потрібував, впорядив, але...

Альхемік замислився. Але за хвилину підніс голову й запитав з великим зацікавленням:

— Пане Мілер! Я не хотів ні в кого розпитуватись, але ж і досі, власне, не можу собі здати справи: як воно так сталось, що такий вояка, лицар Анклітцен помер не на полі бою, а в ліжку?

— Це міг би вам в подробицях розповісти капелян. Старий бо до останнього дихання не відпускав від себе свого „Пілата“. Капелян же подав йому й останній лік.

— Запричастив то б то?

— Ну, то само собою. Ні, таки й справдішній лік йому давав, — притис Лекерле.

— Хіба він розумівся на медициці? — запитав Брудерганс.

— Але... — протяг Мілер, — я ж не сказав, що він приправив лік, я тільки сказав, що він його подав, приправив його я. Капелян же і в цьому випадку, як і впродовж всього свого життя, може спокійно „вмити собі руки“.

Фізикус ще з більшою цікавістю підніс на Фридриха Мілера свої безвійні очі.

— Не знав я, що маю у вашій особі, мовляв, подвійного колегу? Де ж ви навчилися того мистецтва?

— Воно, пане фізикусе, здавна мене цікавило. Тому я й намовив брата Карла студіювати аптекарське уміння. Тому й сам я пішов у шашки, щоб здобути спочатку своїм ремеслом незалежність та спокій братові, а вже через нього — бодай на старі коліна — й собі. Але по дорозі я цікавився й Карловими студіями, та й там натрапив на людину, яка дещо в цьому, як і ви визнаєте, розумілася — на Константина. Признаюсь вам, я навіть міркував про те, що колись мені доведеться з ним працювати вкупі. І — коли б він не подався до святих отців, — в от тій лябораторії, про яку ви щойно мрійно згадували, напевне ми працювали б аж у трьох: він, ви і я. Але я не шкодую: по правді кажучи, мій перший „аптекарський гонорар“ був дуже добрий!

Фізикуса смикнуло знову від своєрідної Фридрихової усмішки.

Карл поставив на стіл лямпу й проказав:

— Тепер вже ми не розлучимося більше з Фрицем. Кінець і моїм стражданням сердечним, що зажив я, знаючи, якою ціною добуває він мені незалежність. Там — вічний глум і наруга, а тут — я, мов той Бенедиктин, в науці, в „Рах-і“.

Лекерле знизав плечима:

— І звідки ти взяв отсе, про глум, знущання? Глузує, брате, завжди розумніший. Мої ж так звані „пани“ саме за те мені й платили гроші та давали подарунки, що казав їм у вічі те, про що інші боялись подумати й у темній хаті. Старий же, — „туди його головою!“ переважно тримав мене для того, щоб я стримував його божевільні вибухи гніву. Я ж бо один це міг доказати.

На хвильку всі замовкли.

— Але ж, коли давали ліки, — не відступався від своєї думки фізикус, — то ж мусіла бути й хвороба. Дурно ж людям ліків не дають, а особливо такому, мов той дуб, Анклітценові. Мені розповідав якийсь один капуцин, що ніби то смерть старого лицаря була якась... містерійна. Але що саме там було, він не знав допугтга. Дійсно, що могло звалити таку скелю?

— Скелі валить гримовиця, мій пане, — відповів Лекерле, але враз споважнів, а від того його усміхнене обличчя враз набуло приємного, вдумливого й заспокоюючого виразу. Навіть стало, як здебільшого, лагідно-сумне.

— Я не радо згадую, як прийшла по Анклітцена смерть, та мабуть, крім мене й капеляна, ніхто й не знає про це докладно. Бо ж з замкових слуг, ані з найвищих, про це напевне ніхто не знає. Але, коли б і знав, то не скаже. Бо вони й після смерти пана не забудуть, що служі безпечніше не бачити, не чути, не знати чи не згадувати того, що діялось в „замку на шпичаку“.

І Фридрих розповів, що після Константинової втечі та безнадійної гонитви за ним, до замку привели дурника Абеля. Хтось оповідав, ніби то хтось інший чув, що хтось ще третій бачив, як Абель здибувався з Константином. Правда, про це вже не раз були чутки й це здавалося ймовірним, бо ж відомо, що Абель блукає скрізь по всьому світі й міг би вільно навіть відкривати нові світи. Одначе на цей раз Анклітцен звелів завязати йому світа. Бо ж, хоч як вигукував Абель: „Не бачив, не бачив, нічого не бачив!“, хоч як танцював під пугою, але Анклітцен припускав, що саме Абель міг Константина бачити, а може навіть і переховувати. Бо ж всі знали, що молодий пан — десь тут не дуже далеко. Одно слово — Абеля закинули в льох, але ж ніхто на нього не дивився, як на справжнього в'язня.

Того часу Анклітцен майже порвав з всіми сусідами й приятелями. З одного боку — осудовисько, що зробив йому синодинок, з другого — його постійне роздраження й чорна злість та жура — однаково мало сприяли впорядженню розваг, бенкетів чи полювань. Тим більше все це не викликало у старого лицаря охоти їздити по сусідах самому. За те, щоб забути, старий все глибше заглядав у пугарі. І в ці хвилини без того сумний замок ставав, як могила: люди ходили нечутно, уникаючи зустрічі з паном, а кому була потреба попасти йому на очі, білими устами безгучно шепотів молитву. Легко зрозуміти, що в цій добі Лекерле „не вкрав“ свого заробітку.

Одного осіннього вечора, коли Анклітцен вже добре був під чаркою й в тисячний раз розкручував перед Лекерле та капеляном свої припущення про місце схсванки його неслухняного сина, та присягався на меч, що він його вб'є власною рукою, як щойно ввіймає, — з вежі, де була колишня Константинова лабораторія, вчувся несподіваний гармідер, що швидко перейшов просто в диявольський шабаш. Щось кричало, реготало, гупало, скигліло, тріпало, — й не можна було зрозуміти, чи то були якісь стихійні згуки, чи там казилась жива істота.

Гамір був такий, що по всіх ближчих до вежі помешканнях замку не можна було його не вчути. Однак замкові люди й слуги „нічого не чули“, лише прислухувалися, чи покличе їх пан, чи ні. Тоді Анклітцен, вхопивши того меча, на якого саме присягав, зірвався з місця й подався до вежі. Лекерле поніс високий смолоскип, а капелян з таким же смолоскипом стаяв при вході у вежу, чекаючи, поки щось висвітлиться.

— Перше, що ми вгяділи в лабораторії, — згадував Фридрих, — це була примара того легендарного „ченця-вартівця“, що наганяв жах на всіх мешканців замку. Я розповідав вам про нього, як була мова про втечу Константинову.

Так от, той чернець немов літав по покою. Він то нахилився вперед, то раптом відкидався назад, то крутився в ріжних напрямках.

Виявилось, що дурний Абель якось виліз із своєї хурдиги й, мов собачим нюхом, знайшов дорогу до Константинової вежі, а в ній побачив портрет ченця, котрий чомусь його розлютив.

В захваті дикого гніву, — а тоді й маленький каліка ставав досить сильним, — він зірвав портрет з стіни й почав ним гатити куди попало, найбільше ж — по горну. Сам же кричав, загрожував, нахвалювався, й скакав, немов обівся белени.

— Згинеш, згинеш! — вигукував Абель і пхав у горн пошматований образ, на якому мабуть була міцно припевнена рама, бо ж вона, побита на скалки, заваджала, щоб пропхати полотно в челюсти печі. Піч була з вогнем: служба підтримувала вогонь, бо пан велів, щоб все в хаті сина було так, як той лишив. Ото ж, як полотно було вже в горні, воно враз спалахнуло. На мить ченцеве обличчя глянуло на нас з вінка вогнених язиків. Було воно червоне і, коли сказати вам по правді, мої панове, то — таке, що я волів би вже вдруге його не бачити. За мить скручене палаюче полотно втягло в комін, немов загадковий чернець мав звичай уживати тієї диявольської дороги, що — видимо — підмітив і жебрак Абель, який тепер кричав у шаленій радості:

— Туди, в пекло! В пекло!

— Все це, що я розповідаю так довго, власне, тривало одну мить. Одначе ми обоє, немов заклакли. Лицар тримав на поготові меча, але навіть не здобув голосу, щоб крикнути на Абеля. Тим часом Абель впав на долівку й почав корчитися в пароксизмі „чорної немочі“. Огидне видовище!

І от, коли це сталось, мій лицар зненацька навалився на мене вагою всього свого тіла. Як би його обличчя та вязи не були такі червоні, аж сині, мов політі гущою з червоного вина, я б помислив, що він доходить. Ледве я його втримав. Покликав капеляна, слуг — й ми перенесли його на ліжко.

Ну, далі, вже було все, як слід: дали хворому ріг теплого вина з корицею, потім голяр пустив кров. Анклітцен пробував щось сказати, та з того нічого не вийшло: йому одняло язик. Коли ж щось белькотав, то було це ще менш зрозуміле, як белькотання дурного Абеля. Крім того, перестала йому рухатись рука, на правій же ворушились тільки пальці.

Варто тут згадати, що, коли ми це помітили, капелян подав йому пергамент і перо. Та ж його міцна рука, що дуже докладно ще нещодавно тримала важкий меч, не могла втримати ані легесенького гусячого пірця. І от, поперше й в останнє я побачив, як у старого лицаря побігли по щоках сльози. Признаюсь вам, я був тоді зворушений. От, тоді я й приправив йому ліки, а сам звелів готувати мені коня, щоб повідомити сина про батьків стан. Та, видно, що Анклітценові не було чого робити на сім світі — перед другими півнями він помер. Я поїхав по Константина, капелян керував приготуваннями до похорону. Ну, та як вже я вам говорив, Константин не хотів приїхати на похорон, а прибув до замку лише на третій день... Між іншими, він знайшов Абеля в своїй вежі, майже напів-мертвого, бо ж тоді з-гарячу хтось замкнув двері в долині й всі боялись туди приступити. Ото ж, коли каліка очунав від свого перепаду, він був та-

кий слабий, що навіть не кричав і так і просидів замкнений без їжі й питва...

Фридрих Мілер замовк. Мовчали й інші. Нарешті озвався Карл:

— Дивний це випадок, коли не Абеля вбито, але ж сам Абель забив...

— Дивний, — згодився Фридрих, — тим більше дивний, що в дійсності Абель забив справжнього Каїна Анклітценовського роду!

— Дозвольте, — обережно спитав фізикус, — власне, кого ви в даному випадку розумієте під найменням Каїна?

— Та от того ж ченця, що був на портреті. Це ж він, фактично, перевів до ноги увесь рід...

Відхиленими дверима всунулась у покій червоновида Бета, Карлова служниця, яку Фридрих звав „не тільки Бетою, але ж Альфою та Омегою“ братової хати.

— Пане, чи будете сьогодні робити солодкі ліквори? Маю наносити води?

— Всі разом засміялись.

— Бо ж коли стільки води не потрібно, — не зважаючи на сміх гостей, продовжувала служниця, — то я буду прати.

— Про мене. Робіть, що хочете, Бето.

Бета застукотіла деревляними черевиками по сходах.

— Не гадав я, що чудо з Кани Галілейської служить тута й до нині за приклад, — сміявся альхімік.

— Чи ж таки не гадали? — не без іронії перепитав Карл, підливаючи йому вина в недопитий кухоль. — Але не майте сумніву: це — з Рейнських винниць. А цукорки, дарма, що зуться „мякими італійськими конфектами“ — є мій власний виріб, вартий вашої уваги. Взагалі ж, як знаєте, кожна лябораторія має свої „специфіки“.

— Моя, на жаль, жадних, — відказав фізикус.

— Не будьте занадто скромні, — зауважив Лекерле, — адже студії в вашій лябораторії є одночасно й кляшторним новіціятим.

— Чому — новіціятим?

— А як-же, коли ж ваші учні один по одному йдуть просто з лябораторії та до кляштору, — і, знову посміхаючись, — Фридрих рахував, загинаючи пальці: — Константин — раз. Колумба — два...

— Не жартуйте, мій друже, — серіозно відповів фізикус, — Колумба, як правдиве золото, була спочатку випробувана вогнем, а потім за життя почали її називати блаженною.

— Знаю, — сказав Лекерле. — Вона, й справді, молодчина: це ж бо щось — горіти й не згоріти! За те матінка... Мабуть сьогодні пере сорочки в Леті. Як що й не грішним душам, то принаймні Гермесові Трисмегістові.

— І найприкріше, — озвався Карл, що минув лише один рік по процесі, а вже остаточно доведено, що фрау Тільде ніколи відьмою не була...

— Ото ж і я кажу, — додав Лекерле, могла б ще й сьогодні прати на землі...

— Так, відповів у тон фізикус, — могла б, коли б не так завзято ляпала язиком, дужче, ніж праником... І власне за те тільки й кілок в могилу її вбито, й маку в труну насипано.

— А навіщо ж маку?

— Хіба ж не знаєте? Аджеж відьма чи там чарівник лише тоді може встати з могили, коли перерахує увесь насипаний йому мак по зернятку й не зібеться, а-ні на одну зернину. А покійна була кепський математик: порахувала все, й своє, й Колумбине.

— До речі, — сказав Лекерле, — от говоримо собі про ту нерозумну прачку, як їй, між іншими, чимало пошкодив той аспід, чи „стародавній змії“, котрого вона ніби то доказала виплекати з кривавого яйця. А тим часом нещодавно я читав прецікаву працю одного вченого домінікана, котрий, базуючись на підвалинах теологічних, без яких нема справжньої науки, законами природними довів, що налиті кровю курячі яйця зовсім не передповідають ні кривавих війн, ні стихійних катастроф. Ніби то, це явище є лише ознакою певної хвороби несущої курки. Що ж така хвороба не псує самого яйця, а воно не шкодить людям, — отець домінікан в присутності вчених і духовних осіб, а також і членів святої інквізиції, — з'їв кілька таких яєць, — сирових, варених на мяко й варених на твердо.

— Як на мене, — усміхнувся фізикус, — то такий досвід був би фатальним: я взагалі не вживаю яєць. Але сперечатись з тим, що признала й свята інквізиція, я також не буду. Ченці говорять, що птиця, створена в день шостий, вкупі з рибами, — є пісна. Нехай, я погоджуюсь. Коли б вони визнали, що й гадаринські поросята також пісні, мов риба, — я теж сперечатись не буду.

Лекерле покрутив головою:

— Таки нагнали вам холоду, магістре?

— Скажіть ліпше: обіцяли занадто багато тепла! Мало бракувало, щоб тоді не спекли мене, як пісне курчатко.

— Ну, а урочисте запевнення від підозрень „на всяк час життя“?

Фізикус махнув рукою:

— Е, друже! Чи ж і ви б повірили мені, коли б напевне знали, що обидві відьми сходились у мене в лябораторії, як у себе в дома, й брали участь в моїх розмовах з псом. Взагалі той Локі мало не віддав мене в руки Анклітцена, а також і святої інквізиції.

— Мені було незрозуміло, — сказав Лекерле, — що ви не встигли втекти завчасу. Невже ж не передбачалось небезпеки?

— Неполохлива людина завжди вірить, що небезпека, яка насувається, її мусить оминати. Подруге, я вже знаю з досвіду, що або треба зникнути ще тоді, коли небезпеку мало хто і передбачає, або ж треба перечасувати найвище напруження. От я й вичікував.

На сходах зачувся гармідер, двері самі собою відчинились від дужого стусана й в хату влетів, немов на покликання, згаданий Локі. Мокрий, зааферований він кидався то до Лекерле, то до фізикуса. Гавкав, вищав. Зачепив розмаханим хвостом келех з вином, намагався когось лизнути в губи.

— От чорт собачий! — неначе обурився фізикус, роблено підвищуючи голос, — жадної пошани до мого нового талара. Ну, добре ж, що хоч вино біле! — обтрушував він свою нову одяжину, закапану вином.

Фридрих вхопив пса за вуха, набравши їх у повні жмені:

— Почекай, скотино! Ось побачимо, як ти заживеш у кляшторі, як відвеземо тебе Константинові.

Горбань Карл з явною гидливістю відсунувся на-бік. Він не любив псів.

— Не розумію, навіщо треба з ним возитись? Дозвольте мені, щоб я дав йому ліку: він pomoже швидче, як братів поміг Анклітценові.

— Ні, ні, — сказав Лекерле. — Ми мусимо його відвезти. Він придасться кляшторові, в який впакував стільки добра Константин. А ми зробимо цим і йому приємність, і самі остаточно здихаємося пені.

— А звісно, — potwierдив фізикус. — Тільки б треба було його десь замкнути до рана, щоб кудись не втік, заброда. — І, повернувшись до Карла, запитав: — І як можете ви, з вашою мякою душею, майже дівочою вдачею, пане магістре, не любити звірят? Це ж істоти, яких ми всі безнастанно кривдимо, як... — додав усміхнувшись, — як і жінок... Тому мабуть і нема жінки, котра б не любила тварин.

— Може звірята щасливіші за людину, — терпко відказав горбань, — бо ж хвора чи скалічена тварина пропадає. А людина... — він махнув рукою й відійшов до вікна...

— Може б ми трохи пройшлися, подихати повітрям? — запитав Фридрих, щоб змінити тему розмови.

За хвилину всі троє йшли повільною ходою вулицями Нейштадту. Не було ще цілком поночі. Але юний серпок місяця виблискував з-поза легких хмарок.

Одна по одній падали білі зірочки снігу. Синє-фіялові тіні, переливчасті, мов перельмутер, падали від шпичастих дахів й в перспективі перетворювали місто на старий, вицвілий килим. Здалеку легенький вітрець доносив відгуки співу. То гуляли в коршмі вояки-наймити, що блукали світами та наймалися за гроші що-раз новому панові.

— Бойовники, що зробили ремество з свого геройства! — зауважив Лекерле, й, скинувши берет, підставив своє високе чоло свіжому віддихові вечора.

Йшли якийсь час мовчки.

— Про що міркуєте, магістре? — взяв під руку фізикуса Фридрих.

— Не вгадаєте!.. Думаю, що найліпша в світі річ — життя.



